

För gammal för framtiden?

BIL Swedens seminarium 8 november, NackaStrandsMässan

Satu Heikkinen, fil.dr
satu.heikkinen@vti.se

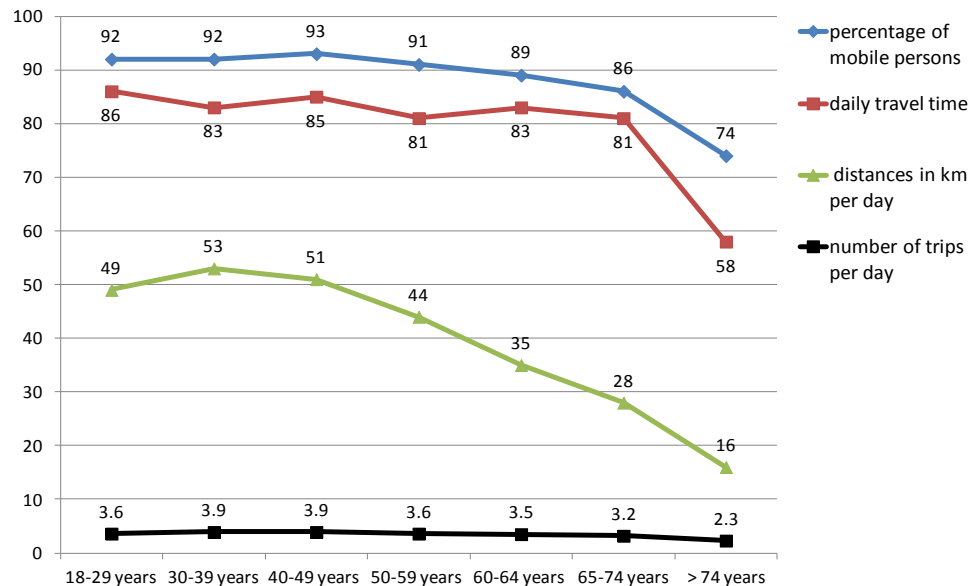
Karlstad Studies on Age, Ageing and Demography

Varför är frågor om äldre i trafiken centralt i dag? vti

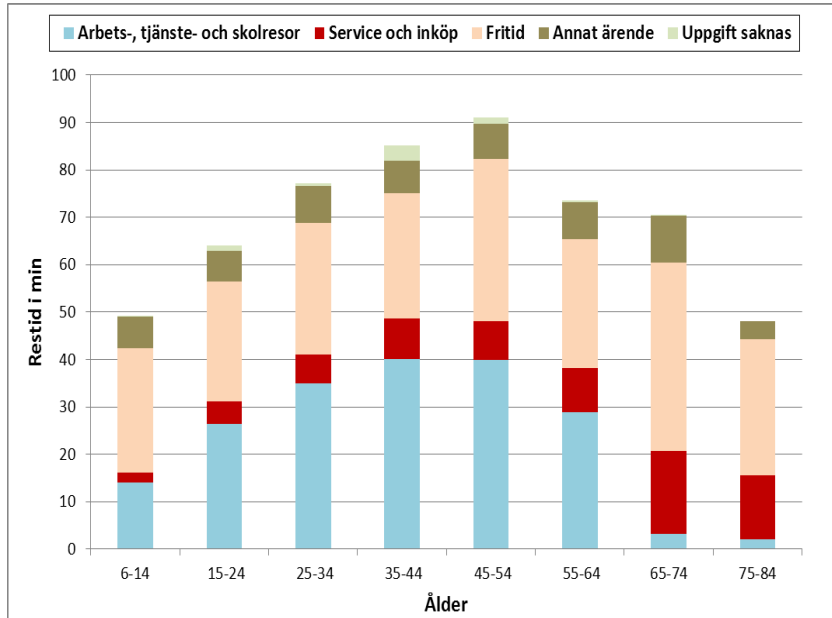
- » Det åldrande samhället – demografiska förändringar – förändringar i resmönster
  - I Europa fördubblas andelen personer över 65 år i förhållande till andelen personer 20-64 år mellan 2010 och 2050 enligt Eurostats prognoser (Lanzieri 2011).
  - I Sverige är prognosen att var fjärde person år 2060 kommer att vara över 65 år (SCB 2009).
- » Samhällelig förändring och nya livsstilar
  - Nya kohorter av pensionärer skiljer sig från tidigare kohorter i t.ex. hälsa och livsstil. Resmönstren och de krav och behov som äldre har av resor förändras därmed över tid.
- » Heterogenitet i den äldre populationen
  - ”Man föds som kopior men dör som original” (Christine Swane)
  - Stora variationer i hälsa, inkomster, boende, utbildning, livsstilar

Rörligheten minskar i högre åldersgrupper

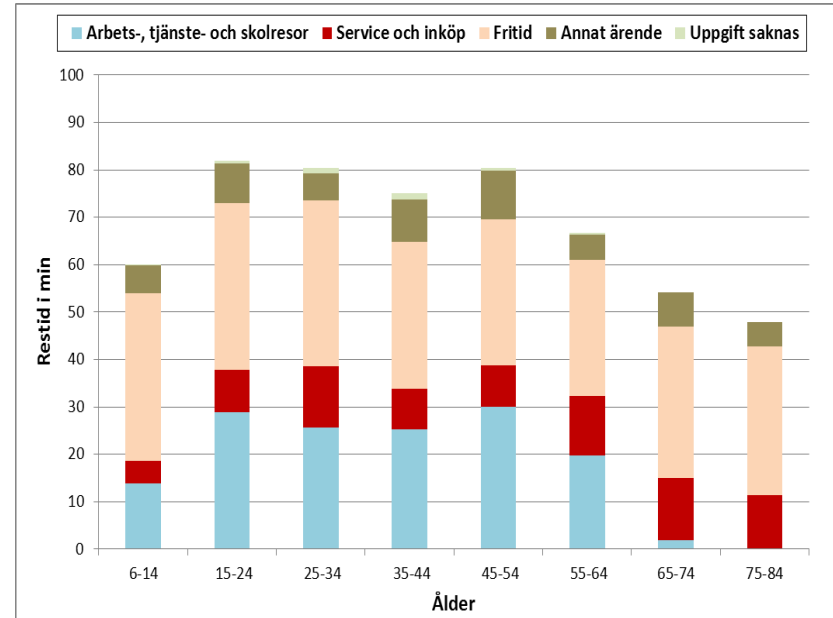

Mobility parameters in Tyskland 2008; Källa: INFAS & DLR, 2010. Från Haustein et al. 2013

RVU Sverige – pågående undersökning

Mäns resande under år 2011 per dag i minuter fördelat på olika ärenden och ålder. Källa: Trafikanalys (2012)

Kvinnors resande under år 2011 per dag i minuter fördelat på olika ärenden och ålder. Källa: Trafikanalys (2012)

Arbetsrelaterade resandet är obefintlig i de högre åldrarna
Tid för resor för service och inköp liksom fritid fortsatt högt eller högre

Resmönster hos äldre

- » Resmönster för gång ger en U-formad kurva där personer i medelåldern går mindre än både yngre och äldre, beroende på nation så görs 30-50 procent av resorna till fots hos de äldre (Haustein et al 2013, CONSOL)
- » Bilen det vanligaste transportmedlet bland äldre, men bilkörningen minskar med åldern
- » Cykling är ovanligt, med undantag för Danmark och Nederländerna (Haustein et al 2013, CONSOL)

Viktiga trender

- » Andelen äldre körkortsinnehavare ökar, beror framförallt på en högre andel kvinnliga körkortsinnehavare i nyare äldre-kohorter
- » Äldre personer i dag reser mer än jämförbara åldersgrupper för 20 år sedan. **Fritidsresor och resor för att handla** har ökat. Bilen är ett viktigt färdmedel i detta avseende. (Hjorthol et al. 2010)

Omorientering från trafiksäkerhet i fokus mot mobilitet

» Vid decennieskiftet cirka 2000

t.ex OECD 2001, TRB 2004, jfr Hakamies 1998, Heikkinen 2008

» Olycks-statistiken omtolkas

» Äldre bilförare har ingen förhöjd olycksrisk

» Mobilitet framhävs

» Bilens roll för mobilitet betonas

» Bilen är det färdmedel som ofta kan användas längs –hjälpmedel vid fysiska funktionshinder

» Äldre bör fortsätta köra bil så länge som möjligt under säkra former

» En säker mobilitet

Exempel TSV kampanj om äldre bilförare 1987

Folder ”Klara fakta” – 5000 ex till distriktsläkare

Folder ”En del av dina patienter borde inte köra bil”
– 8000 ex till distriktssköterskor

Folder ”En del borde inte köra bil”
-440 000 ex till personbilsägare 65+

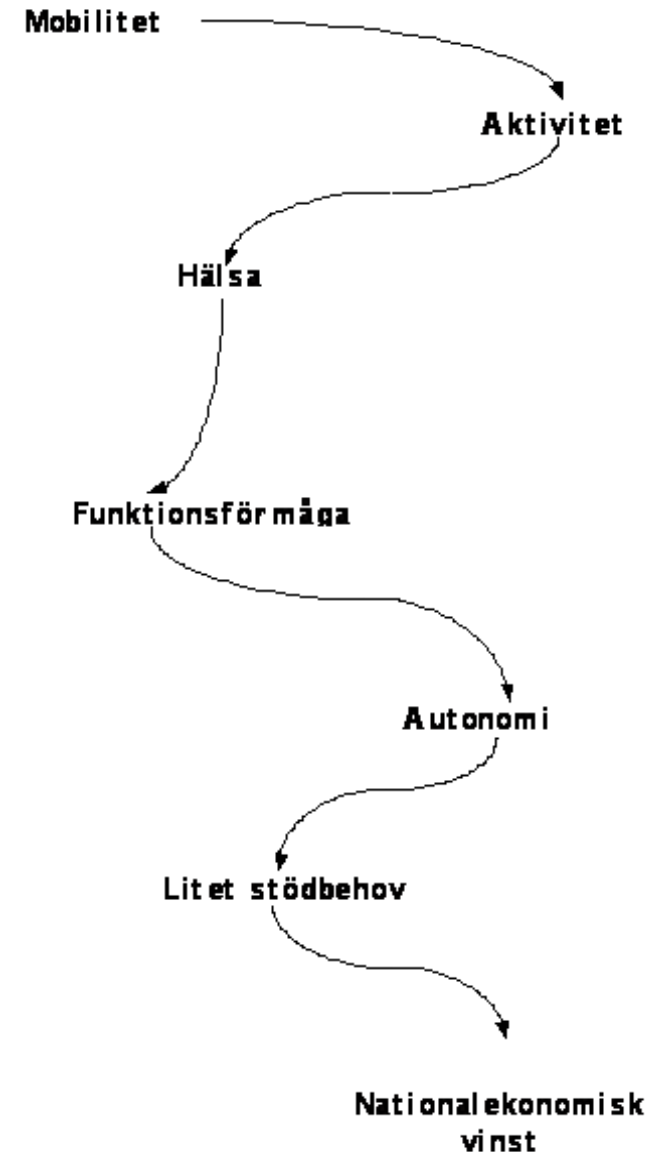
Affisch ”Bilistens åldrar”
-sätts upp i väntrum på vårdcentraler

”Mobilitetsormen” – Vinster med mobilitet

- ✓ Aktiva äldre är statistiskt sett friskare äldre.
- ✓ Därmed har de mindre funktionella nedsättningar och större möjligheter till ett självständigt liv.
- ✓ Självständiga äldre har litet behov av stöd från samhället; vilket inte enbart är etiskt önskvärt utan även leder till nationalekonomiska besparingar.
- ✓ Med andra ord: satsningar för bättre mobilitet inom transportsektorn leder således till vinster inom den sociala sektorn.

Hakamies-Blomqvist, Henriksson & Heikkinen (1999)

Hållbarhet?

Exempel: Heikkinen & Levin (submitted) Sustainable transportation in an ageing society

- Hållbarhet - fortfarande ingen framträdande diskussion i forskning om äldre och transporter, inget paraplybegrepp på ett liknande sätt som mobilitet och säkerhet
  - Börjar ibland användas på detta sätt: t.ex. TRB konferens "Emerging issues in Safe and Sustainable Mobility for Older people, 30 aug – 1 sep, 2011, Washington
- Förklaringar:
  - äldre kör mindre än andra åldersgrupper – har ej uppfattats så relevant att fokusera på denna grupp vad gäller ekologisk hållbarhet
  - bilens betydelse vid fysiska funktionsnedsättningar
  - historisk förklaring – hur äldres bilkörning har ifrågasatts – känslig fråga
  - målkonflikter – ekologisk hållbarhet-- social hållbarhet

Tre teman

- Social exklusion och transporter
- Äldre-vänliga urbana miljöer
- Ekologiskt hållbart transportsystem

Hållbarhetsdiskussionen – för in ett lokalt och holistiskt synsätt där transporter relateras bredare till den byggda fysiska miljön och social miljö. Fokus social hållbarhet.

Homogen syn på äldre där olika subgrupper inte beaktas, t.ex. adresseras sällan aktiva mobila äldre

Studier av olika undergrupper av äldre (översikt Haustein et al. 2013, CONSOL)

» **Äldre män och kvinnor**

- Äldre kvinnor slutar köra tidigare än äldre män och av andra orsaker
- Äldre kvinnor gör fler kedjeresor än män, det vill säga de kombinerar ärenden oftare
- Äldre kvinnor går oftare och åker oftare kollektivtrafik än män och är mindre tillfredsställda med sin mobilitet
- Äldre kvinnor åker mer färdtjänst

» **Socioekonomi**

- Tillgången till bil är starkt relaterad till inkomst
- Äldre personer med hög inkomst gör fler resor, kör mer bil och åker mindre kollektivtrafik. Samvarierar med kön, äldre kvinnor lägre inkomst

»

» **Geografi och boendeområde (landsbygd, stad)**

- Motsägelsefulla resultat.
- Landsbygd – mer ouppfyllda mobilitetsbehov, mer bilberoende

Aktuell forskning: heterogenitet och segmentering av kategorin äldre

	Aigner-Breuss et al 2010	Hildebrand, 2003	Haustein, 2011
variabler	bilanvändning	socio-demografi och hushåll	socio-demografi infrastruktur, mobilitetsrelaterade attityder
segments			
Bilorienterade med begränsningar i mobilitet	Äldre som framförallt kör bil (66%)	Förare med funktionsnedsättningar (5%)	Tvingade att köra bil (24%)
Bilorienterade, högmobila		Framgångsrika mobilamän (ekonomi osv) (39%) Mobila änkor (29%)	Framgångsrika mobila äldre (23%)
Öppna för olika transportmedel	Selektiva bilanvändare (19%)		Självbestämmande mobila äldre (30%)
Tvingade att åka kollektivtrafik	Äldre människor utan tillgång till bil (15%)	Mobilitets begränsade (12%)	Tvingade att åka kollektivtrafik (23%)
Andra		Andra (15%)	

Förenklad omgjord tabell från Haustein et al. 2013, CONSOL

SENTRIP (*Senior Life Transition Points and their Implications for Everyday Mobility: perspectives, patterns, scenarios and the issue of car use.*) Waara & Henriksson (2010)

Övergången till att bli pensionär

**Bilkörning får en minskad betydelse
medan gående blir mer centralt.**

Bilen - viktigaste transportmedlet:

72 procent av dem som arbetade

66 procent hos nyblivna pensionärer

59 procent bland pensionärerna.

Gång som det mest centrala färd sättet:

6 procent hos de som arbetar

17 procent hos nyblivna pensionärer,

19 procent hos dem som är pensionärer.

Kollektivtrafik får minskad betydelse.

Övergången till att bli singelhushåll

**Bilkörning får minskad betydelse medan gående
blir centralt**

Bilen - viktigaste transportmedlet:

69 procent i tvåpersonshushåll

47 procent i ensamhushåll (kortare än två år,
övergångsfas)

41 procent i ensamhushåll

Gång som det mest centrala färd sättet:

14 procent i tvåpersonshushåll

21 procent – övergångsfas

26 procent i ensamhushåll.

Kollektivtrafik får ökad betydelse.

Kvalitativ studie Hof (2010): **Övergången till singelhushåll upplevs som dramatisk framförallt hos kvinnor.** Kvinnorna förlorar tillgången till bil då mannen har kört och kvinnorna måste förändra sin mobilitet och sina resvanor drastiskt

- » Vi lever i en tid då många av våra föreställningar om hög ålder och att vara gammal utmanas

Den nya ålderstrappan

Cecilia Torudd, Aftonbladet 2005-03-08

- » Det åldrande samhället, samhällslig förändringar – åldrande förändras på många sätt
- » Hög ålder är mångfasetterat och komplext

Tack för uppmärksamheten!

Satu Heikkinen

satu.heikkinen@vti.se

För vidare läsning se publikationer på t.ex.

VTI:s hemsida <http://www.vti.se>

CONSOLs hemsida <http://consolproject.eu/> (publikationer laddas upp under november)